

**"ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАҲОН САВДО ТАШКИЛОТИГА АЪЗОЛИГИ
ВА УНИНГ ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ, ИННОВАЦИЯЛАР ВА ТАШҚИ
САВДОГА ТАЪСИРИ"**

Ўринбаева Нигина Аловидин-қизи

Ўзбекистон Республикаси Банк-молия академияси

2-курс тингловчиси

Аннотация. Ушбу илмий ишда Ўзбекистоннинг Жаҳон савдо ташкилоти (ЖСТ)га аъзо бўлиши жараёни ва унинг миллий иқтисодиётга, хусусан, яшил иқтисодиётни ривожлантириш, инновацион фаолиятни кучайтириш ва ташқи савдо фаолиятини такомиллаштиришга бўлган таъсири таҳлил қилинади. Тадқиқотда ЖСТ аъзолигининг миллий норматив-ҳуқуқий базани халқаро стандартларга мослаштиришга олиб келаётгани, ташқи бозорларга чиқиш имкониятларини кенгайтириши, ҳамда экологик барқарор ривожланишга туртки бериши кўрсатилади. Шунингдек, инновация ва технологиялар трансфери учун халқаро ҳамкорлик имкониятлари ошиши, маҳаллий ишлаб чиқарувчилар учун рақобатбардошлик муҳитини шакллантириши каби масалалар ёритилган.

Калим сўзлар: ЖСТ, ташқи савдо, яшил иқтисодиёт, инновация, халқаро интеграция, иқтисодий сиёсат, экологик барқарорлик, технологиялар трансфери, экспорт, импорт.

Annotation. In this regard, Uzbekistan supports the creation of a voluntary life insurance system in the country and its integration into the national economy, the development of a private, green economy, the development of innovation and improving the quality of life. Tadkikotda ZHST azolygining milli normatively-halkaro xukkiy bazan moslashtirishga kelayetgani according to the standards of olib K, tashki bozor na chikish imkoniyatlarini kengaitirishi, xamda barkaror rivozhlanishga ekolo turt before submitting kursatiladi. Thus, for the transfer of innovations and

technologies on a global scale, it is necessary to create conditions conducive to improving the country's competitiveness.

Keywords: *housing and communal services, transport, green economy, innovation, international integration, economics, ecology, technology transfer, export, import.*

Кириш

Глобал иқтисодий жараёнларда фаол иштирок этиш ҳар бир мамлакатнинг узоқ муддатли барқарор ривожланиши учун муҳим омил ҳисобланади. Ўзбекистоннинг Жаҳон савдо ташкилотига (ЖСТ) аъзо бўлиши ушбу жараёнда янги босқични ташкил этади. Ушбу мақолада Ўзбекистоннинг ЖСТга аъзо бўлиши билан боғлиқ қонунчилик ислохотлари, халқаро тажриба, яшил иқтисодиёт ва инновациялар соҳасидаги имкониятлар ҳамда ташқи савдо фаолиятига бўлган таъсири таҳлил этилади.

Ўзбекистон 1994 йилдан ЖСТга аъзо бўлиш истагини билдирган ва кейинги йилларда ушбу йўналишда бир қатор институционал ислохотлар амалга оширилган. 2017 йилдан кейин жараён жадаллашди. Мамлакат қонунчилик базаси ЖСТ талабларига мувофиқ янгиланмоқда. Хусусан:

- **Ташқи савдони тартибга солувчи қонунлар** (экспорт-импорт лицензиялаш, техник регламентлар, санитария қоидалари) қайта кўриб чиқилди;
- **Ўзбекистон Республикасининг Техник тартибга солиш тўғрисидаги Қонуни (2022)** янги талабларга мослаштирилди;
- **Интеллектуал мулк ҳуқуқларини ҳимоя қилиш** соҳасида халқаро стандартлар асосида ислохотлар киритилди (TRIPS талаблари).

Бу ўзгаришлар ЖСТнинг аъзолик мезонларига мос келадиган очик ва шаффоф савдо сиёсатини шакллантиришга қаратилган.

Кўплаб мамлакатлар тажрибаси шуни кўрсатадики, ЖСТга аъзо бўлиш ички бозорни либераллаштириш ва ташқи бозорларга чиқиш имкониятларини кенгайтиради. Масалан:

- **Вьетнам** ЖСТга аъзо бўлганидан сўнг ташқи савдо ҳажми 2 баробарга ошган ва инвестиция оқими кескин ўсган;
- **Грузия** ЖСТ аъзолиги орқали рақобатбардош ички бозорни шакллантиришга эришган;
- **Қозоғистон** ЖСТ аъзолиги орқали экспортда техник тўсиқларни қисқартирган ва саноат маҳсулотларини Европа бозорига олиб чиққан.

Ушбу тажрибалар Ўзбекистон учун ҳам рақобатбардош муҳитни яратиш, экспортни диверсификация қилиш ва ишлаб чиқаришда халқаро стандартларга ўтишда муҳим сабоқ бўлиши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси иқтисодий ислохатлар сиёсатини ривожлантира бориб, ўзининг ташқи иқтисодий фаолиятида истиқболли имкониятларини очадиган Жаҳон Савдо Ташкилотига (*матн давомиди-ЖСТ*) аъзо бўлишга фаол интилмоқда. Ҳозирги замонавий шароитда ЖСТга аъзолик - жаҳон иқтисодиёти интеграциялашувига интилаётган ҳар қандай мамлакат учун муҳим қадамдир. Шу билан бирга, мамлакат барқарор ривожланиш, шу жумладан яшил иқтисодиётга ўтиш чораларини кўриб чиқмоқда. Жаҳон иқтисодиётига интеграциялашувнинг замонавий шароитида барқарор ривожланиш ҳар бир мамлакат учун асосий устувор вазифалардан бирига айланмоқда. Ўзбекистоннинг Жаҳон савдо ташкилотига (ЖСТ) аъзо бўлиши иқтисодиёт учун янги истиқболларни, жумладан, ташқи савдо алоқаларини мустаҳкамлаш, халқаро инвестицияларни жалб этиш ва илғор технологияларни жорий этишни очиб беради. Шу билан бирга, глобал барқарор ривожланиш кун тартиби яшил инновациялар ва рақамли технологияларни фаол жорий этишни талаб қилади, бу еса миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини оширишнинг муҳим омилига айланмоқда. Ушбу тезисда Ўзбекистоннинг ЖСТга аъзолиги, яшил иқтисодиётни ривожлантириш ва инновацион рақамли ечимларни жорий этиш ўртасидаги муносабатлар кўриб чиқилган. Ушбу икки жараён ўзаро боғлиқ: глобал савдо занжирларига интеграция экологик стандартларга риоя қилишни талаб қилади ва барқарор ривожланиш тамойилларини жорий этиш маҳсулотларнинг жаҳон бозорида

рақобатбардошлигини оширишга ёрдам беради. Ҳамда ушбу тезисда ЖСТга аъзо бўлиш ташқи савдо, молиявий воситалар ва технологик базани модернизация қилиш орқали мамлакатнинг барқарор иқтисодий ривожланишга ўтишига қандай ҳисса қўшиши мумкинлиги таҳлил қилинади.

ЖСТ салоҳияти фақатгина савдони эркинлаштириш билан чегараланмайди. У экологик барқарорликни таъминлаш, яшил технологияларни жорий этиш ва экологик стандартларни қўллашга ҳам таъсир кўрсатади. ЖСТ доирасидаги келишувлар (масалан, Environmental Goods Agreement) орқали:

- **Яшил технологияларни импорт қилишга қулай шароитлар** яратилади;
- **Экологик маҳсулотлар учун экспорт бозорлари очилади;**
- **Умумжаҳон стандартларига мос сертификация тизимлари** жорий этилади.

Ўзбекистонда “яшил иқтисодиёт”ни ривожлантириш бўйича 2023–2030 йилларга мўлжалланган миллий стратегия қабул қилинган бўлиб, у ЖСТ аъзолиги билан узвий боғлиқ ҳолда амалга оширилиши мумкин.

ЖСТ аъзолиги инновацион фаолиятга туртки беради. Биринчидан, чет эл инвестициялари оқими ортиши билан янги технологиялар ва ноу-хау келиб тушади. Иккинчидан, интеллектуал мулк ҳуқуқларининг халқаро стандартларда ҳимоя қилиниши маҳаллий тадқиқотчи ва ишлаб чиқувчилар учун хавфсиз муҳит яратади.

Технологиялар трансферига асосланган инновацион ривожланиш модели, айниқса, саноат, қишлоқ хўжалиги ва энергетика соҳаларида стратегик аҳамиятга эга бўлади.

Ўзбекистоннинг ЖСТга аъзо бўлиши халқаро иқтисодий алоқаларнинг кенгайишига, ишлаб чиқариш ва савдо стандартларига талабларнинг ошишига олиб келади. Хусусан, бу экологик стандартларга риоя қилиш ва яшил иқтисодиётга ўтиш билан боғлиқ. ЖСТнинг барқарор ривожланиш учун асосий афзалликлари:

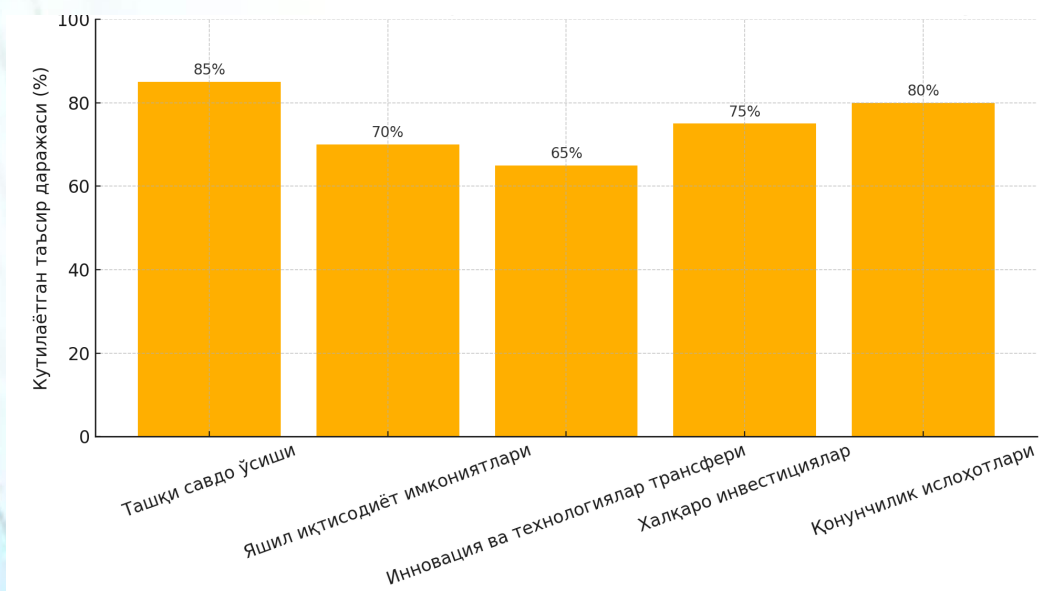
➤ Халқаро яшил молиявий воситалардан фойдаланиш-ЖСТга аъзо бўлиш Ўзбекистонга барқарор ривожланиш лойиҳаларини молиялаштиришни таъминлайдиган Жаҳон банки ва глобал атроф-муҳит объекти каби халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлик қилиш имкониятларини очиб беради.

➤ Яшил маҳсулотларнинг экспорт салоҳиятини ошириш-экологик тоза технологиялардан фойдаланадиган корхоналар халқаро бозорларга осонроқ киришлари мумкин, чунки экологик стандартлар рақобатбардошликнинг муҳим мезонига айланмоқда.

➤ Илғор экологик тоза технологиялар импорти-бозорнинг очилиши энергия самарадорлигини ошириш, чиқиндиларни қайта ишлаш ва қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланишни тарғиб қилувчи технологиялар импортининг кўпайишига олиб келади.

Барқарор ривожланишнинг асосий йўналишларидан бири атроф-муҳитга таъсирини минималлаштирадиган ва корхоналарнинг иқтисодий самарадорлигини оширадиган яшил инновациялар ва рақамли ечимларни жорий этишдир.

ЖСТга аъзо бўлиш яшил технологиялар соҳасида халқаро стандартларни жорий этишга ёрдам беради, бу еса Ўзбекистон корхоналарини жаҳон бозорида рақобатбардош қилади.

Расм 1. ЖСТга аъзолик: Ўзбекистон учун кутилган таъсир йўналишлари

Ушбу диаграммада Ўзбекистоннинг Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиши натижасида юзага чиқиши кутилган асосий ислохот йўналишлари ва уларнинг таъсир даражалари фоизларда кўрсатилган:

- **Ташқи савдо ўсиши (85%)** — ЖСТга аъзолик экспорт-импорт салоҳиятини оширади.
- **Яшил иқтисодиёт имкониятлари (70%)** — Экологик тоза технологияларни жорий этиш имкониятлари кенгаяди.
- **Инновация ва технологиялар трансфери (65%)** — Янги технологиялар ва билимлар келиб тушади.
- **Халқаро инвестициялар (75%)** — Тўғридан-тўғри инвестиция оқими ошиши кутилмоқда.
- **Қонунчилик ислохотлари (80%)** — Миллий қонунлар халқаро стандартларга мослаштирилади.

Бу кўрсаткичлар ЖСТга аъзо бўлишнинг комплекс иқтисодий ва институционал фойдасини тасвирлайди.

Барқарор иқтисодий ўсиш шароитида ташқи савдо фаолиятида ЖСТга аъзо бўлиш ташқи савдо сиёсатини либераллаштиришга олиб келади, бу товарлар ва хизматлар бозорига, шу жумладан яшил иқтисодиёт соҳасига таъсир қилади. Ташқи савдо таркибида ўзгаришлар бўлиб ўтади : Барқарор ривожланиш инфратузилмасига (энергетика, транспорт, қишлоқ хўжалиги) инвестицияларнинг кўпайиши олиб келади, экологик тоза маҳсулотлар ишлаб чиқарилишига шу билан экспортнинг ўсишига тўртки бўлади. Экспорт қилинадиган товарларни сертификатлаш ва сифатига қўйиладиган талабларни оширадиган савдода экологик стандартларни жорий этиш. Натижада халқаро ҳамжамият билан иқтисодий интеграция Ўзбекистон корхоналарини атроф-муҳитни модернизация қилиш учун рағбат бўлади.

Хулоса

Ўзбекистоннинг ЖСТга аъзо бўлиши нафақат ташқи савдо сиёсатини тубдан ўзгартиради, балки яшил иқтисодиёт, инновациялар ва рақобатбардош ишлаб чиқариш муҳитини шакллантиришда ҳам катта имкониятлар яратади.

Қонунчилик ислохотларининг давомийлиги, халқаро стандартларнинг жорий этилиши ва институтчионал ечимлар муваффақият калити бўлиб хизмат қилади.

Хулоса қилиб айтиб ўтиш жоизки, Ўзбекистоннинг ЖСтга аъзолиги мамлакатнинг жаҳон бозоридаги мавқеини мустаҳкамлаш, иқтисодиётнинг барқарорлигини ошириш ва яшил инновацияларни жорий этиш йўлидаги муҳим кадамдир. Жаҳон савдо тизимида интеграция рақамлаштириш, ишлаб чиқариш жараёнларини модернизация қилиш ва экологик стандартларга мослашиш учун янги имкониятлар яратади. Шундай қилиб, ЖСтга аъзо бўлиш ва яшил иқтисодиётнинг ривожланиши бир-бири билан чамбарчас боғлиқ: рақамли технологиялар ва инновациялар барқарор иқтисодий ўсиш воситасига айланмоқда ва халқаро савдо шартномаларида иштирок этиш уларни амалга ошириш учун ресурслардан фойдаланиш имкониятини очмоқда. Ўзбекистонда яшил ўсиш тамойиллари ва замонавий рақамли ечимлар асосида рақобатбардош, барқарор иқтисодиёт яратиш учун ноёб имкониятлар мавжуд.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Абдуллаев Б.А., Нурматов С.А. (2021). *Халқаро иқтисодий муносабатлар*. Т.: “Иқтисод-Молия”.
2. Каримов И.А. (2007). *Юксак маънавият – енгилмас куч*. Т.: Маънавият.
3. Қодиров Б.С. (2020). *Ташқи савдо сиёсат ва Ўзбекистоннинг ЖСтга аъзолик истиқболлари*. Т.: Иқтисодиёт ва таълим.
4. Baldwin, R. (2016). *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*. Harvard University Press.
5. Finger, J. M., & Winters, L. A. (2002). *Economic Implications of WTO Membership*. The World Bank.
6. Hoekman, B. va Kostecki, M. M. (2009). *The Political Economy of the World Trading System*. Oxford University Press.
7. Mattoo, A., Stern, R. M., & Zannini, G. (2008). *A Handbook of International Trade in Services*. Oxford University Press.